

Dienst Landelijk Gebied
Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie

Grondprijzmonitor 2010

Recente ontwikkelingen in de agrarische grondmarkt

Mei 2011

Inhoud

1	Inleiding	3
2	Samenvatting	3
3	Leeswijzer	3
4	Uitgangspunten	3
5	Grondprijzen: het landelijke beeld	4
6	Regionale grondprijzen	5
7	Grondmarkt onder stedelijke invloed	6
8	Mobiliteit in de grondmarkt	7
9	Realisatie BBL ten opzichte van de totale markt	9

Bijlagen

1	Gebiedsindeling naar groepen van landbouwgebieden	12
2	Kaart van de gebiedsindeling	14
3	Lange termijn trends in de kadastrale grondprijs en grondmobiliteit	15

Dit rapport is een uitgave van:

Dienst Landelijk Gebied
Postbus 20021 | 3502 LA Utrecht
t 030 275 66 00
www.dienstlandelijkgebied.nl

Fotografie: DLG, EL&I
Kaartmateriaal: GIS Competence Center DLG

Mei 2011

1 Inleiding

Dienst Landelijk Gebied (DLG) brengt jaarlijks met de grondprijsmonitor de ontwikkelingen in de agrarische grondmarkt in Nederland qua prijs en mobiliteit in beeld. De Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie biedt de grondprijsmonitor aan de Tweede Kamer aan.

2 Samenvatting

De stijgende trend in de grondprijzen in de periode 2005 tot en met 2009 zet in 2010 door. Ten opzichte van 2005 is de landelijk gemiddelde grondprijs in 2010 met 57% gestegen. De prijsstijging doet zich in vrijwel alle regio's voor. Landelijk gezien is de relatieve grondmobiliteit (percentage verhandelde grond van het gehele areaal cultuurgrond) ten opzichte van de twee voorgaande jaren in 2010 gedaald. De relatieve mobiliteit is met 0,2% afgenomen van 1,3 naar 1,1%. In absolute zin (aantal verhandelde hectares) is de mobiliteit ten opzichte van 2008 met 22% afgenomen; 27.440 ha in 2008 en 21.459 ha in 2010.

Het marktaandeel van Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL) is in vergelijking met 2009 gedaald van 26% naar 19%. In de onderscheiden regio's varieert het marktaandeel van BBL op de agrarische grondmarkt van 0% (Noordoostpolder en het Veehouderijgebied in Utrecht) tot 58% (Westelijk Holland).

3 Leeswijzer

In de grondprijsmonitor worden de ontwikkelingen in de grondprijs, op drie niveaus gepresenteerd. Een schets van het landelijk gemiddelde beeld van de grondprijsontwikkeling (paragraaf 5), een specificatie van de grondprijsontwikkeling naar regio's (paragraaf 6) en tenslotte een verbijzondering naar de grondprijzen onder stedelijke invloed (paragraaf 7). Paragraaf 8 behandelt de mobiliteit in de grondmarkt. In paragraaf 9 is de realisatie van BBL ten opzichte van de totale markt in beeld gebracht.

4 Uitgangspunten

Gebiedsindeling

Vooruitlopend op de introductie in 2007 van het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG), rapporteerde DLG in de grondprijsmonitoren van 2005 en van 2006, volgens een provinciale indeling. In 2007 is besloten de grondprijsmonitor te baseren op een combinatie van de

indeling in landbouwgebieden van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en de provinciale indeling. Gebleken is dat de provinciale gemiddelde grondprijzen en -mobiliteitscijfers een beperkt beeld opleveren. Dat is vooral het gevolg van het feit dat binnen provincies regio's met verschillende grondmarkten voorkomen. De CBS landbouwgebieden zijn op basis van vergelijkbaarheid van grondprijzen en overeenkomst in de landbouwstructuur, geclusterd in twintig groepen (zie bijlagen 1 en 2).

De 'rode' transacties worden in een aparte paragraaf van de grondprijsmonitor gepresenteerd. Het gaat niet om topografisch onderscheidbare gebieden, maar om transacties die een 'rode' achtergrond hebben. Als gevolg van gerealiseerde of in procedure zijnde bestemmingsplanwijzigingen (van agrarische bestemming naar een bestemming voor stadsuitbreiding) worden andere prijzen betaald dan de agrarische prijzen (zie tabel 1).

Aard van het bronmateriaal

De gegevens in deze grondprijsmonitor zijn afkomstig van Kadaster en BBL. Bij alle berekeningen, zowel van Kadaster als van BBL, zijn uitsluitend transacties met pachtvrije gronden betrokken, waarbij de verkrijgers zowel agrariërs als niet-agrariërs kunnen zijn.

Voor de grondprijsmonitor worden voor, zowel de BBL-data als voor de Kadasterdata, dezelfde selectie toegepast. De selectie betreft grasland, bouwland, vollegrondstuinbouw en boomgaard. Transacties van bijvoorbeeld natuur, glastuinbouw of bollenteelt worden uitgesloten. De grondprijzen van deze groepen wijken structureel sterk af van de rest van de agrarische grondmarkt.

De gegevens hebben betrekking op de verkoop van landbouwgrond. Transacties waarbij sprake is van bijkomende zaken als (melk)quotum, gebouwen, schadevergoedingen of toeslagen worden bij de selectie van brondata, buiten beschouwing gelaten. Familietransacties en transacties van gehele bedrijven (incl. gebouwen) zijn eveneens buiten beschouwing gelaten. Bij dit soort transacties hebben andere mechanismen invloed op de prijs. De grondprijsmonitor gaat dus over de 'kale' grondprijzen.

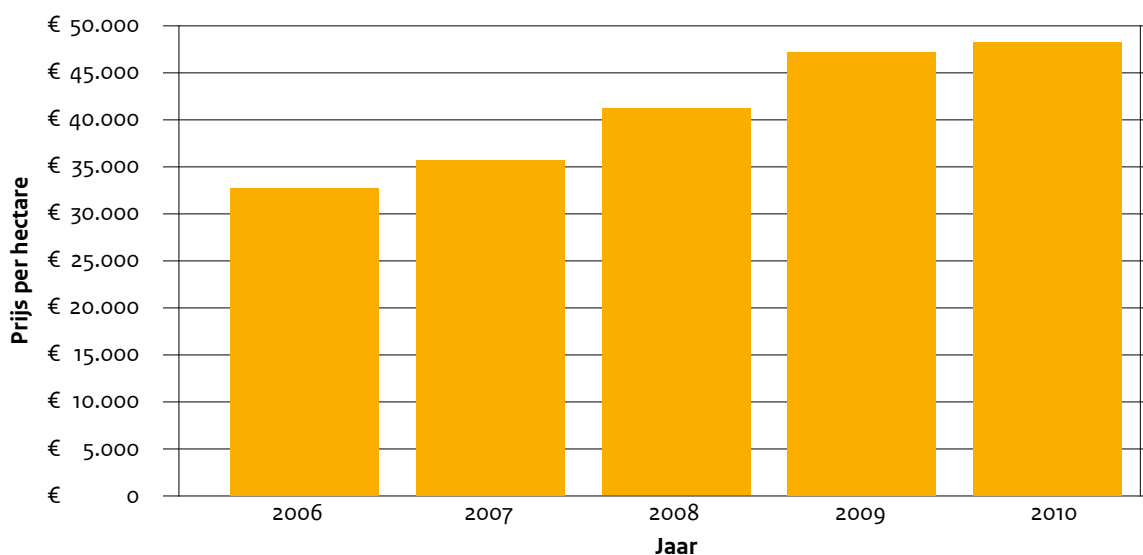
De grondprijzen in de monitor zijn nominaal. Dat wil zeggen dat het gaat om prijzen zonder correctie op de inflatie.

5 Grondprijzen: het landelijke beeld

De stijgende trend in grondprijzen in de afgelopen jaren zet in 2010 door maar duidelijk minder scherp. Met een stijging van 2% ten opzichte van 2009 komt de gemiddelde grondprijs voor het jaar 2010 op een bedrag van € 48.170,-- per hectare.

Vanaf 2008 is de economische situatie van Nederland ingrijpend veranderd. Uit de grondprijmonitor blijkt dat de agrarische grondprijzen in 2009 en 2010 onder invloed van de economische recessie niet zijn gedaald. Mogelijk zijn daar drie verklaringen voor. Allereerst geldt dat de agrarische sector goede jaren achter de rug heeft, dit

vertaalt zich in investeringen ten behoeve van schaalvergroting. Daarnaast kent de grondgebonden landbouw een specifieke financieringscultuur. Het gaat om relatief kleine ondernemingen met een hoog eigen vermogen, belegd in grond en gebouwen. Door de zekerheid van onderpand zijn banken bereid om krediet te verstrekken. Tot slot is een deel van de actoren op de grondmarkt, namelijk die van publieke partijen (als BBL), onafhankelijk van de conjunctuur; publieke partijen worden niet op financiële prestaties afgerekend, maar hebben opdrachten om beleidsdoelen uit te voeren, die vertaald worden in verwervingstaakstellingen.

Figuur 1: Landelijke gemiddelde grondprijs

6 Regionale grondprijzen

In 2010 zijn ten opzichte van 2009 de grondprijzen in bijna alle gebieden licht gestegen. Alleen de gebieden in het noorden van Nederland, het Gooi en Weidegebied van Noord-Holland, Westelijk Holland, Oost Gelderland en het weidegebied van Utrecht vormen hierop een uitzondering. De grootste grondprijsstijgingen hebben plaatsgevonden in het zuiden van het land.

Daling in het noorden

In Groningen, Friesland en Drenthe daalt de grondprijs in 2010 licht. De grondprijzen zijn hier het laagst van Nederland; namelijk tussen de € 30.000,- tot € 40.000,- per hectare.

Situatie rondom de grote steden

Rondom de grote steden zijn de extreem hoge grondprijzen van 2009 in 2010 gedaald naar een landelijk gemiddeld peil. Het gaat vooral om de gebieden Gooi en Weidegebied van Noord-Holland en Westelijk Holland. Opvallend is dat andere randstedelijke gebieden wel een lichte stijging

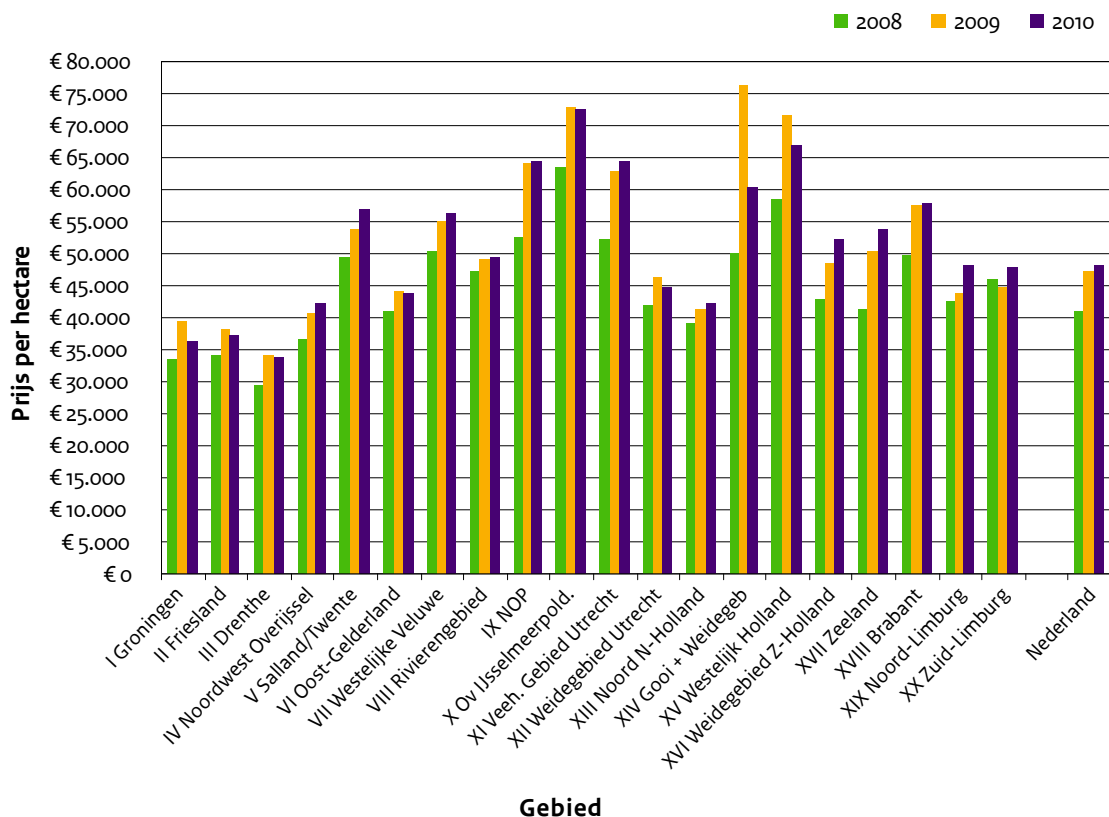
vertonen. De verschillen tussen de gebieden zijn minder geworden. De grondprijzen liggen rond de € 55.000,- tot € 65.000,- per hectare.

Het stabiele midden

In het midden van het land zijn de prijzen stabiel gebleven. De twee gebieden in Flevoland (NOP en Overige IJsselmeerpolders) behoren nog steeds tot de gebieden met de hoogste grondprijs. Het gebied Overige IJsselmeerpolders voert met ruim € 72.000,- per hectare de lijst aan.

Stijging in het zuiden

In het zuidelijke gebieden van het land is een stijging van de grondprijzen te zien. Opvallend zijn de gebieden Noord- en Zuid-Limburg en Zeeland waar de prijzen tussen de vijf en tien procent zijn gestegen. De grondprijzen variëren tussen € 40.000,- tot € 55.000,- per hectare.

Figuur 2. Regionale gemiddelde grondprijs

7 Grondmarkt onder stedelijke invloed

In 2010 is de gemiddelde grondprijs van de 'rode' transacties na de sterke stijging van 2009 gedaald naar het niveau van 2008. De grondprijs komt nu op ongeveer € 290.000,- per hectare. Dit houdt een daling in van 23% ten opzichte van 2009.

De sterke schommelingen in prijs geven de indruk dat individuele transacties een grote rol spelen en de uitkomsten van de landelijke gemiddeldes sterk kunnen beïnvloeden.

De landelijke resultaten zijn in ieder geval niet uit logische macro-economische bewegingen te verklaren.

Het verloop in de oppervlakte van de transacties en het aantal transacties is opvallend. In twee jaar tijd zijn zowel het aantal rode transacties als de daarbij behorende oppervlakte bijna gehalveerd. De oorzaak hiervan moet gezocht worden in het stilvallen van de woningbouw en kantorenmarkt als gevolg van de kredietcrisis.

Tabel 1. Gerealiseerde grondprijzen van rode transacties (wijziging in Bestemmingsplan)

	2008			2009			2010		
Rode transacties	Aantal transacties	Oppervlakte (ha.)	Prijs (€/ha.)	Aantal transacties	Oppervlakte (ha.)	Prijs (€/ha.)	Aantal transacties	Oppervlakte (ha.)	Prijs (€/ha.)
I Groningen	30	90	92.847	27	126	521.740	22	35	128.941
II Friesland	30	107	185.924	14	18	164.665	10	25	150.394
III Drenthe	59	160	169.105	38	46	187.290	34	40	158.533
IV Noordwest Overijssel	69	200	157.051	40	133	182.393	17	89	222.940
V Salland/Twente	66	121	265.134	52	136	225.015	23	64	283.275
VI Oost-Gelderland	16	23	409.560	30	59	281.359	20	30	246.405
VII Westelijke Veluwe	94	168	361.221	64	93	443.168	42	106	258.365
VIII Rivierengebied	31	97	240.677	26	107	348.868	15	31	341.312
IX NOP	18	24	146.255	*	*	*	11	24	124.621
X Ov IJsselmeerpold.	7	74	321.587	*	*	*	*	*	*
XI Veeh. Gebied Utrecht	24	163	227.766	13	27	528.934	*	*	*
XII Weidegebied Utrecht	17	37	338.706	11	9	308.055	*	*	*
XIII Noord N-Holland	82	461	231.038	71	217	372.552	33	133	265.043
XIV Gooi + Weidegeb	22	130	529.828	17	45	462.309	11	79	339.709
XV Westelijk Holland	36	131	607.162	30	120	454.475	11	26	855.582
XVI Weidegeb Z-Holland	66	350	385.642	59	189	277.730	27	40	329.751
XVII Zeeland	17	84	194.736	36	71	225.933	39	84	192.348
XVIII Brabant	219	610	349.848	186	444	490.431	146	214	382.620
XIX Noord-Limburg	77	181	168.007	69	112	451.050	62	129	275.742
XX Zuid-Limburg	11	7	381.905	*	*	*	6	6	347.423
Nederland	991	3.217	292.792	783	1.953	377.728	529	1.157	289.066

*) vanwege privacyoverwegingen worden waarden bij minder dan 5 transacties per gebied niet opgenomen

8 Mobiliteit in de grondmarkt

In tabel 2 en figuur 3 worden voor de grondmobiliteit, de absolute waarden (aantal hectares en aantal transacties) en de relatieve waarden (percentage van het aantal verhandelde hectares t.o.v. het areaal aanwezige hectares cultuurgrond) gepresenteerd.

Een goede graadmeter is de relatieve mobiliteit (figuur 4): de hoeveelheid grond van het gehele areaal cultuurgrond dat van eigenaar is gewisseld. Absolute waarden zeggen wat minder, omdat de gebieden qua oppervlakte cultuurgrond verschillen.

De grondmobiliteit is in absolute zin in 2010 afgenomen. Vergeleken met de jaren 2008 en 2009 is er een verschil

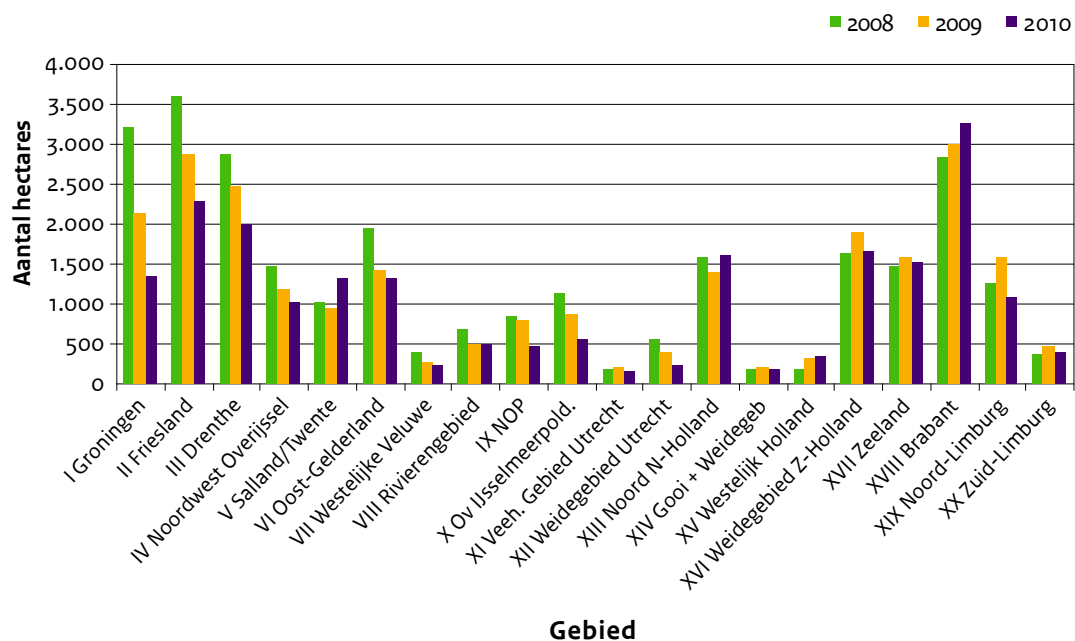
van respectievelijk 22 en 12%. Vooral in het noorden van het land en Flevoland is sprake van een flinke daling van de mobiliteit. Dat is opvallend omdat in het noorden de laagste prijzen van Nederland betaald worden en in Flevoland de hoogste prijzen gelden.

In de rest van het land stijgt of daalt de mobiliteit niet noemenswaardig.

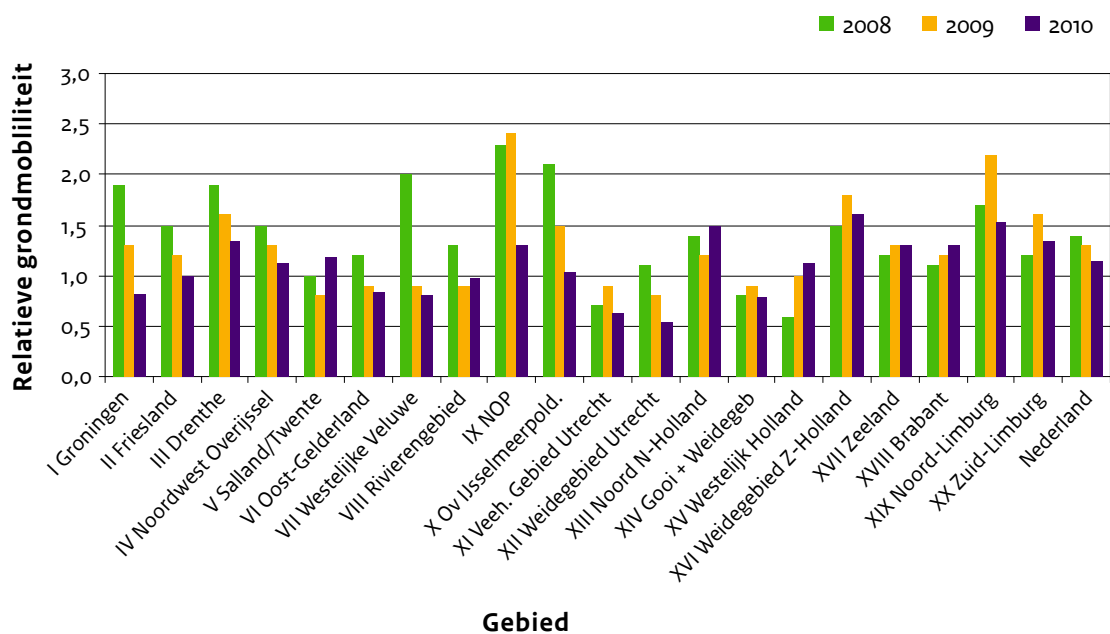
In de relatieve grondmobiliteit is duidelijk te zien dat de mobiliteit in de beide gebieden in Flevoland flink gezakt is. Ook hier is dezelfde tendens als in het noorden zichtbaar. Noord Noord-Holland en Salland/Twente zijn de enige gebieden waar de grondmobiliteit is gestegen.

Tabel 2. Regionale grondmobiliteit (in hectare en in percentage van totale areaal cultuurgrond)

	2008		2009		2010		Areaal cultuurgrond 2010 (in ha)
	absoluut	relatief	absoluut	relatief	absoluut	relatief	
I Groningen	3.210	1,9	2.121	1,3	1.343	0,8	161.809
II Friesland	3.605	1,5	2.858	1,2	2.288	1,0	229.070
III Drenthe	2.859	1,9	2.469	1,6	2.000	1,3	150.325
IV Noordwest Overijssel	1.485	1,5	1.191	1,3	1.017	1,1	91.015
V Salland/Twente	1.020	1,0	935	0,8	1.311	1,2	111.728
VI Oost-Gelderland	1.943	1,2	1.414	0,9	1.317	0,8	155.055
VII Westelijke Veluwe	402	2,0	269	0,9	245	0,8	30.383
VIII Rivierengebied	694	1,3	494	0,9	513	1,0	52.622
IX NOP	847	2,3	784	2,4	475	1,3	36.810
X Ov IJsselmeerpold.	1.120	2,1	867	1,5	541	1,0	52.495
XI Veeh. Gebied Utrecht	173	0,7	213	0,9	145	0,6	23.317
XII Weidegebied Utrecht	542	1,1	388	0,8	230	0,5	43.326
XIII Noord N-Holland	1.570	1,4	1.391	1,2	1.599	1,5	108.980
XIV Gooi + Weidegeb	189	0,8	211	0,9	176	0,8	21.762
XV Westelijk Holland	177	0,6	326	1,0	351	1,1	31.003
XVI Weidegeb Z-Holland	1.641	1,5	1.904	1,8	1.647	1,6	103.157
XVII Zeeland	1.468	1,2	1.580	1,3	1.533	1,3	117.961
XVIII Brabant	2.851	1,1	3.009	1,2	3.254	1,3	251.404
XIX Noord-Limburg	1.271	1,7	1.586	2,2	1.091	1,5	71.180
XX Zuid-Limburg	379	1,2	465	1,6	383	1,3	28.917
Nederland	27.445	1,4	24.475	1,3	21.459	1,1	1.872.319

Figuur 3. Regionale grondmobiliteit

Figuur 4. Relatieve grondmobiliteit

9 Realisatie BBL ten opzichte van de totale markt

Grondprijzen

Uit tabellen 3 en 4 blijkt dat BBL ook in 2010 'prijsconform' heeft geopereerd. Gemiddeld over Nederland betaalt BBL ongeveer dezelfde prijs als marktpartijen (104%). Ten opzichte van 2009 zijn de regionale verschillen tussen BBL en de totale markt in 2010 minder groot. Er zijn nu meer gebieden waar de door BBL betaalde prijs en de prijs die door de totale markt is betaald dicht bij elkaar liggen. Het aantal gebieden met grotere verschillen daartussen is afgenomen. Een duidelijker hogere prijs betaalde BBL het afgelopen jaar in twee gebieden, namelijk Oost-Gelderland en Gooi en Weidegebied Noord-Holland. Aan de andere kant zijn er gebieden waar BBL als kopende partij onder de gemiddelde marktprijs, eigenaar wordt. Met als extremen het Weidegebied van Utrecht, Noord-Noord-Holland en de Westelijke Veluwe. Op regionaal niveau variëren de prijsverschillen tussen BBL en de markt van 78% (Weidegebied Utrecht) tot 128% (Gooi en Weidegebied Noord-Holland).

Marktaandeel

Na een duidelijk hoog marktaandeel in 2009 is het aandeel in 2010 terug op het niveau van de jaren 2007 en 2008. Daar waar in 2009 het aandeel was opgelopen naar 26%, is het marktaandeel in 2010 19% (tabel 4). De daling komt enerzijds doordat BBL in 2010 duidelijk minder oppervlakte heeft verworven: met 4100 hectare is dat een procentuele afname van 35% ten opzichte van 2009. Maar anderzijds ook omdat de rest van de markt minder actief is geweest. De macro-economische situatie heeft de verhoudingen ook in de agrarische grondmarkt veranderd. Private marktpartijen hebben de neiging om in de huidige onzekere situatie investeringen uit te stellen. Het lagere marktaandeel van BBL moet met name worden toegeschreven aan de hoge verwervingsrealisatie van BBL in 2009.

Tabel 3. Regionale vergelijking van BBL met alle marktpartijen in 2010

2010	BBL			Alle marktpartijen		
	Oppervlakte	Aantal transacties	Grondprijs	Oppervlakte	Aantal transacties	Grondprijs
I Groningen	167	15	36.585	1.343	192	36.376
II Friesland	202	12	37.737	2.288	363	37.217
III Drenthe	386	39	35.068	2.000	369	33.837
IV Noordwest Overijssel	248	45	41.551	1.017	253	42.083
V Salland/Twente	532	81	59.261	1.311	337	56.863
VI Oost-Gelderland	257	39	50.496	1.317	407	43.598
VII Westelijke Veluwe	56	5	44.645	245	102	56.146
VIII Rivierengebied	124	9	45.008	513	124	49.269
IX NOP	*	*	*	475	25	64.531
X Ov IJsselmeerpold.	*	*	*	541	30	72.477
XI Veeh. Gebied Utrecht	*	*	*	145	41	64.424
XII Weidegebied Utrecht	*	*	*	230	50	44.623
XIII Noord N-Holland	72	7	35.572	1.599	191	42.180
XIV Gooi + Weidegeb	57	5	77.073	176	29	60.349
XV Westelijk Holland	202	24	64.774	351	52	66.841
XVI Weidegeb Z-Holland	350	45	50.850	1.647	243	52.324
XVII Zeeland	422	53	48.138	1.533	232	53.647
XVIII Brabant	733	89	57.393	3.254	806	57.788
XIX Noord-Limburg	223	61	46.441	1.091	380	48.083
XX Zuid-Limburg	44	25	43.945	383	235	47.683
Nederland	4.117	556	49.990	21.459	4.461	48.170

*) vanwege privacyoverwegingen worden waarden bij minder dan 5 transacties per groep niet weergegeven

Tabel 4. Samenvatting van realisatie van BBL t.o.v. de totale markt, gespecificeerd naar het marktaandeel in oppervlakte en naar de gerealiseerde transactiewaarden in 2010**Resultaat BBL t.o.v. totale resultaat in 2010**

	Betrokken oppervlakte bij een transactie			Gemiddelde grondprijs		
	BBL	Totaal	Marktaandeel BBL (%)	BBL	Totaal	Geïndexeerd prijsverschil
I Groningen	167	1.343	12	36.585	36.376	101
II Friesland	202	2.288	9	37.737	37.217	101
III Drenthe	386	2.000	19	35.068	33.837	104
IV Noordwest Overijssel	248	1.017	24	41.551	42.083	99
V Salland/Twente	532	1.311	41	59.261	56.863	104
VI Oost-Gelderland	257	1.317	20	50.496	43.598	116
VII Westelijke Veluwe	56	245	23	44.645	56.146	80
VIII Rivierengebied	124	513	24	45.008	49.269	91
IX NOP	0	475	0	0	64.531	0
X Ov IJsselmeerpold.	40	541	7	76.873	72.477	106
XI Veeh. Gebied Utrecht	0	145	0	0	64.424	0
XII Weidegebied Utrecht	2	230	1	35.000	44.623	78
XIII Noord N-Holland	72	1.599	5	35.572	42.180	84
XIV Gooi + Weidegeb	57	176	32	77.073	60.349	128
XV Westelijk Holland	202	351	58	64.774	66.841	97
XVI Weidegeb Z-Holland	350	1.647	21	50.850	52.324	97
XVII Zeeland	422	1.533	27	48.138	53.647	90
XVIII Brabant	733	3.254	23	57.393	57.788	99
XIX Noord-Limburg	223	1.091	20	46.441	48.083	97
XX Zuid-Limburg	44	383	11	43.945	47.683	92
Nederland	4.117	21.459	19	49.990	48.170	104

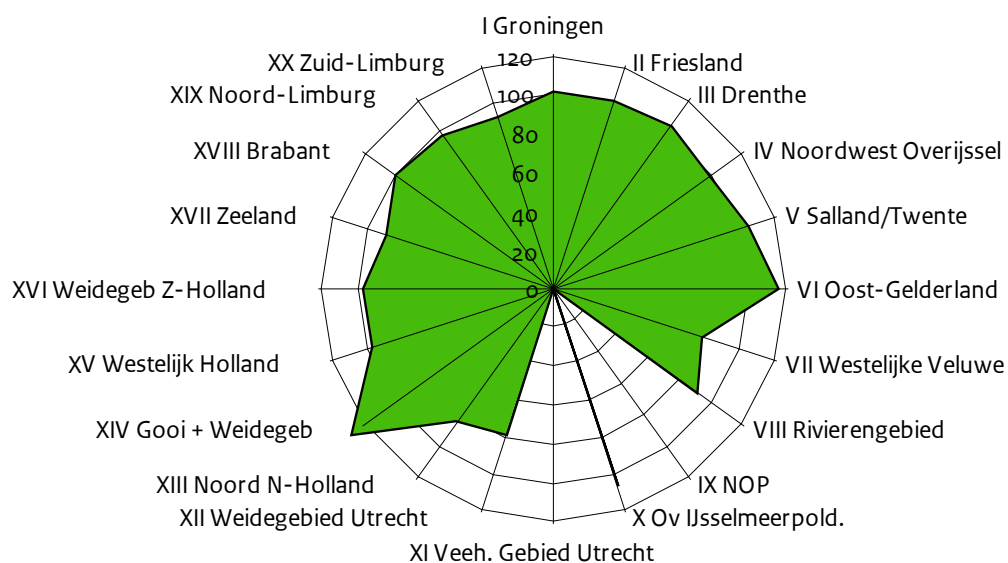
Al enige jaren valt de positie van Westelijk Holland op. Het marktaandeel van BBL is ook nu weer hoog met 58%. Daar waar het Veehouderijgebied Utrecht vorig jaar opviel door een extreem hoog marktaandeel van BBL van 77% is het dit jaar (met wat andere gebieden in vooral midden Nederland) een gebied waar BBL niet actief is geweest. Opvallend is dat, ondanks de scherpe verandering in de positie in het gebied, de gerealiseerde prijs niet uit de toon

valt en ook het verschil met de uitkomsten in 2008 en 2009 niet opzienbarend is.

Andere gebieden met een marktaandeel BBL van meer dan 25% zijn Salland/Twente, Gooi en Weidegebied Noord-Holland en Zeeland. Dit zijn duidelijk minder gebieden dan het voorgaande jaar. Tegelijkertijd valt op dat wel steeds vergelijkbare gebieden een wat hoger percentage marktaandeel laten zien.

Tabel 4. Samenvatting van realisatie van BBL t.o.v. de totale markt, gespecificeerd naar het marktaandeel in oppervlakte en naar de gerealiseerde transactiewaarden in 2009**Resultaat BBL t.o.v. totale resultaat in 2009**

	Betrokken oppervlakte bij een transactie			Gemiddelde grondprijs		
	BBL	Totaal	Marktaandeel BBL (%)	BBL	Totaal	Geïndexeerd prijsverschil
I Groningen	366	2.121	17	39.423	39.347	100
II Friesland	747	2.858	26	42.197	38.091	111
III Drenthe	830	2.469	34	35.879	33.947	106
IV Noordwest Overijssel	338	1.191	28	43.664	40.532	108
V Salland/Twente	252	935	27	55.631	53.814	103
VI Oost-Gelderland	280	1.414	20	45.773	43.907	104
VII Westelijke Veluwe	101	269	38	48.430	55.100	88
VIII Rivierengebied	75	494	15	52.858	48.928	108
IX NOP	112	784	14	63.397	64.198	99
X Ov IJsselmeerpold.	141	867	16	64.653	72.842	89
XI Veeh. Gebied Utrecht	164	213	77	63.002	62.921	100
XII Weidegebied Utrecht	115	388	30	43.719	46.307	94
XIII Noord N-Holland	32	1.391	2	42.825	41.122	104
XIV Gooi + Weidegeb	87	211	41	79.897	76.302	105
XV Westelijk Holland	192	326	59	69.471	71.631	97
XVI Weidegeb Z-Holland	606	1.904	32	34.090	48.391	70
XVII Zeeland	674	1.580	43	46.889	50.157	93
XVIII Brabant	705	3.009	23	54.773	57.430	95
XIX Noord-Limburg	591	1.586	37	44.257	43.666	101
XX Zuid-Limburg	39	465	8	41.866	44.746	94
Nederland	6.446	24.475	26	46.234	47.051	98

Figuur 5. Regionale verhouding in de gerealiseerde transactiewaarde tussen BBL en de totale markt in 2010 (100 betekent gelijke prijsniveaus)

Bijlage 1 Gebiedsindeling naar groepen van landbouwgebieden

Provincie	Landbouwgebiedsgroep	Landbouwgebied	Gebiedsindeling Grondprijsmonitor
Groningen			I Groningen (2001,2002,2003,2004,2005,2006)
	Bouwhoek en Hogeland		
		2001 DE MARNE	
		2006 OOSTELIJK HOGELAND	
	Veenkolonien en Oldambt		
		2003 OOST BOUWSTREEK GRON.	
		2004 WESTERWOLDE & GR.VEENKOL.	
	Noordelijk Weidegebied		
		2002 CENTR. WEIDEGEBIED GRON.	
		2005 GRON.ZUID.WESTERKWARTIER	
Friesland			II Friesland (2101,2102,2103,2104)
	Bouwhoek en Hogeland		
		2101 NOORDELIJK FRIESLAND	
	Noordelijk Weidegebied		
		2102 WEIDESTREEK IN FRIESLAND	
		2103 DE Wouden	
		2104 EILANDEN	
Drenthe			III Drenthe (2201,2202,2203,2204,2205)
	Veenkolonien en Oldambt		
		2202 SMILDE/C.ZANDGEB.DRENTHE	
		2205 DRENTSE VEENKOL.&HONDSRUG	
	Noordelijk Weidegebied		
		2201 WEIDEGEB.V/H NOORDERVELD	
		2203 ZUIDW.WEIDEGEB.DRENTHE	
	Oostelijk Veehouderijgebied		
		2204 ZUID.ZANDGEB.DRENTHE	
Overijssel			IV Noordwest Overijssel (2301,2302)
	Noordelijk Weidegebied		
		2301 WEIDEGEBIED IN OVERIJSSSEL	
	Oostelijk Veehouderijgebied		V Salland/Twente (2303,2304)
		2302 NOORDOOST OVERIJSSSEL	
		2303 TWENTE	
		2304 SALLAND	
Gelderland			VI Oost-Gelderland (2501,2502,2503,2508)
	Oostelijk Veehouderijgebied		
		2502 IJSSELSTREEK	
		2503 ZUIDELIJK GELDERLAND	
		2508 ACHTERHOEK	
	Centraal Veehouderijgebied		
		2501 OOSTELIJKE VELUWE	
		2507 WESTELIJKE VELUWE	VII Westelijke Veluwe (2507)
Gelderland			
	Rivierengebied		
		2504 OOST.BETUWE EN NIJMEGEN	VIII Rivierengebied (2504,2505,2506)
		2505 VELUWEZOOM EN BETUWE	
		2506 BOMMELERWAARD	
Flevoland			
	IJsselmeerpolders		
		2401 NOORDOOSTELIJKE POLDER	IX Noordoostpolder (NOP) (2401)
		2402 ZUIDELIJKE IJSSELM.POLD.	X Overige IJsselmeerpolders (2402)
Utrecht			XI Veehouderijgebied Utrecht (2601,2603,2605)
	Centraal Veehouderijgebied		XII Weidegebied Utrecht (2602,2604)
		2605 ZANDGEBIED IN UTRECHT	

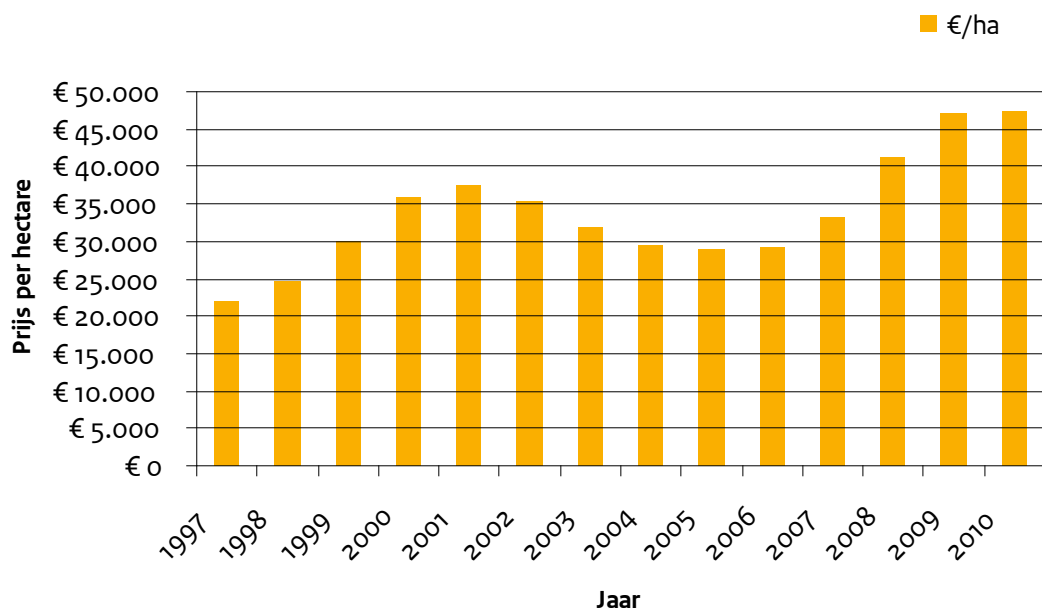
Provincie	Landbouwgebiedsgroep	Landbouwgebied	Gebiedsindeling Grondprijsmonitor
Noord-Holland	Hollands/Utrecht weidegebied	2602 WEST.WEIDEGEB. IN UTRECHT	XIII Noord Noord-Holland (2701,2704,2705,2706)
		2604 EEMLAND	
	Rivierengebied	2601 KR.RIJNSTREEK EN HEUV.RUG	XIV Gooi + Weidegebied (2702,2703,2707,2708)
		2603 CENT.TUINB.GEB.IN UTRECHT	
	IJsselmeerpolders	2701 WIERINGEN & WIERINGERMEER	XV Westelijk Holland (2802,2805,2808,2809)
	Westelijk Holland	2702 HAARLEMMERMEER	
		2703 AMSTELLAND EN AALSMEER	
		2704 TEXEL EN LAND VAN ZIJPE	
		2705 WEST-FRIESLAND EN OMG.	
		2708 KENNEMERLAND	
	Waterland/Droogmakerijen	2706 WATERL.& NH.DROOGMAKERIJ.	XVI Weidegebied Zuid-Holland (2801,2803,2804,2806,2807)
	Hollands/Utrecht weidegebied	2707 'T GEIN EN GOOILAND	
Zuid-Holland	Westelijk Holland	2802 ROTTERDAM EN OMGEVING	XVII Zeeland (2901,2902,2903)
		2804 WESTELIJK RIJNLAND	
		2805 BOSKOOP EN RIJNEVELD	
		2808 BOLLENSTREEK	
		2809 WESTL.& ZH DROOGMAKERIEN	
	Hollands/Utrecht weidegebied	2806 KRIMPENERW.& OOST.RIJNLND	XVIII Brabant (3001 t/m 3010)
		2807 ALBLASSERW.& VIJFHERENLND	
	Zuid-westelijk Akkerbouwgebied	2801 VOORNE-PUTTEN & HOEKSE W.	
		2803 GOEREE OVERFLAKEE	
		2901 NOORDELIJK ZEELAND	
Zeeland		2902 WALCHEREN EN Z.BEVELAND	XIX Noord-Limburg (3101)
		2903 ZEEUWSCH-VLAANDEREN	
Noord-Brabant	Rivierengebied	3004 OOSTELIJKE LANGSTRAAT	XX Zuid-Limburg (3102)
	Zuid-westelijk Akkerbouwgebied	3001 NOORDWESTHOEK	
		3003 BIESBOSCH	
	Zuidwest Brabant	3005 WESTELIJKE ZANDGRONDEN	XXI Noord-Limburg (3101)
	3006	LAND VAN BRED A	
	Zuidelijk veehouderijgebied	3002 WESTELIJKE LANGSTRAAT	
	3007	DE KEMPEN	
	3008	MIDDEN NOORD BRABANT	
	3009	MAASLAND & LAND VAN CUIJK	
	3010	WESTELIJK PEELGEBIED	
Limburg	Zuidelijk veehouderijgebied	3101 NOORD LIMBURG	XXII Zuid-Limburg (3102)
	Zuid-Limburg	3102 ZUID LIMBURG	

Bijlage 2 Kaart van de gebiedsindeling

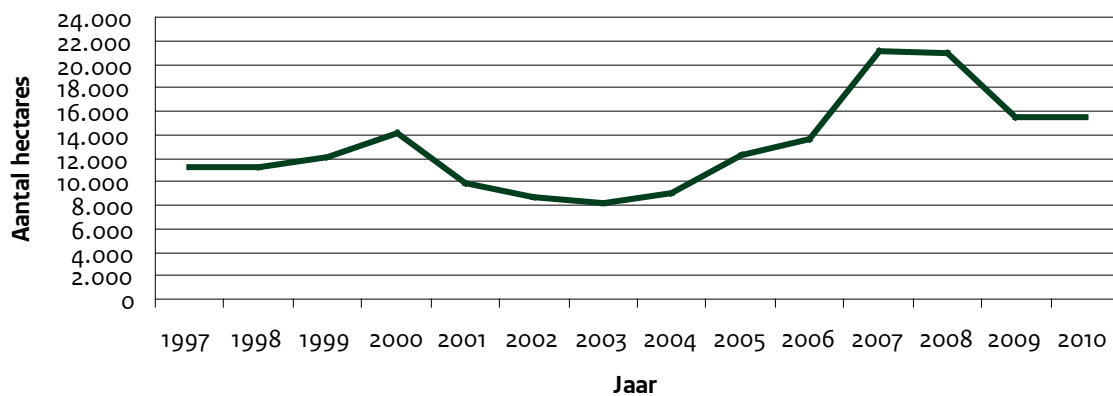

Bijlage 3 Lange termijn trends in de kadastrale grondprijs en grondmobiliteit

In de grondprijsmonitor van DLG zijn gedurende jaren, reeksen over de grondprijzen en over de grondmobiliteit opgenomen. Het zijn waarden louter gebaseerd op gegevens over grasland en bouwland (dus met uitsluiting van tuinland en boomgaard) en alleen van agrarische verkrijgers. De bron is informatie van het Kadaster. De historische ketens blijken waarde te hebben voor sommige gebruikers van de grondprijsmonitor. Daarom is besloten de figuren als bijlage op te blijven nemen.

Figuur 6. Grondprijsontwikkeling, landelijke grondprijzen

Figuur 7. Grondmobiliteit, landelijke mobiliteit

Dienst Landelijk Gebied werkt vandaag aan het landschap van morgen. Als publieke organisatie met kennis van het landelijk gebied zorgen wij dat beleid wordt uitgevoerd. Wonen, werken en recreëren in een mooi en duurzaam ingericht Nederland. Met waardevolle natuur, ruimte voor water en gezonde landbouw. Daar zetten wij ons voor in, samen met bewoners, overheden en belanghebbenden. Van ontwerp tot realisatie.

Dienst Landelijk Gebied werkt vandaag aan het landschap van morgen

